

bureaubroekhuizen

Evaluatie Veiligheidsdag Woensdrecht

Invloed van de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' op de meldingsbereidheid van ondermijnende criminaliteit

Jolijn Broekhuizen

Bureau Broekhuizen – onderzoek
en advies

Shanna Mehlbaum

Mehlbaum Onderzoek

Anne Wester

Talentenlab

December, 2019

Inhoud

1 Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.2. Onderzoeksvragen	3
1.3. Leeswijzer	5
2 Inhoud van de interventie	6
2.1. Veiligheidsdag Woensdrecht	6
2.2 Vragenlijstontwikkeling	8
2.3 Veldwerk Woensdrecht	9
3 Bereik van de interventie	10
3.1 Kenmerken deelnemers interventie	10
3.2 Meldgedrag	13
3.3 Eerdere kennis over ondermijnende criminaliteit	14
3.4 Samenvattend: bereik interventie	16
4 Ontwikkeling mechanismen meldingsbereidheid	17
4.1 Bewustzijn	17
4.2 Kennis signalen	18
4.3 Kennis over (anoniem) melden	18
4.4 Vertrouwen in rol overheid	19
4.5 Verschillen naar achtergrondkenmerken en eerder meldgedrag	20
5 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid	21
5.1 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid	21
5.2 Verschillen naar achtergrondkenmerken, eerder meldgedrag	22
6 Lessen over belangrijke randvoorwaarden	23
6.1 Wat werkt er goed?	23
6.2 Wat zijn aandachtspunten?	23
6.3 Randvoorwaarden	24
7 Conclusie	25
7.1 Doel interventie	25
7.2 Bereik interventie	25
7.3 Ontwikkeling mechanismen	25
7.4 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid	26
7.5 Randvoorwaarden	26
7.6 Tot slot	26
Bijlage 1	27
Achterliggende cijfermatige tabel	27

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op verzoek van Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland onderzocht Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies samen met het Verwey-Jonker Instituut in 2018 de meldingsbereidheid van burgers van ondermijnende criminaliteit. Dit onderzoek liet zien dat burgers regelmatig vormen van ondermijning in de buurt waarnemen, maar niet altijd bereid zijn deze bij een instantie te melden. Tot het melden van de verkoop van harddrugs blijkt bijvoorbeeld 30% van de respondenten bereid en tot het melden van illegale prostitutie 42%. Opvallend is dat de intentie die respondenten uitspreken om verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit in hun buurt te melden, beduidend hoger ligt. Tussen de 63% en 79% zegt dat ze hiervan melding zouden maken als dit in hun buurt zou voorkomen (Broekhuizen, Meulenkamp, Stoutjesdijk, Boutellier 2018¹).

Het onderzoek toonde ook aan dat er verschillende factoren bepalend zijn voor de mate van meldingsbereidheid:

1 De zekerheid en bewijs over daderschap.

Burgers blijken bang dat ze iemand vals beschuldigen en dat ze hun melding onvoldoende kunnen onderbouwen.

2 Perceptie van de ernst van de problematiek.

Burgers die georganiseerde criminaliteit niet erg vinden, er zelf geen last van hebben en denken dat dit type criminaliteit geen negatief gevolg voor de buurt heeft, zijn minder bereid om te melden. Dit speelt met name bij hennepsteelt.

3 Het vertrouwen in het optreden van de overheid.

Burgers zijn minder geneigd om te melden als ze denken dat de overheid de melding niet oppakt of niet succesvol ondermijnende criminaliteit aan kan pakken.

4 Kennis over en geloven in anoniem melden.

Burgers die niet weten dat anoniem melden bestaat en er niet in geloven dat dit ook daadwerkelijk anoniem is, zijn minder bereid om te melden. Zij zijn bang voor represailles.

Om dit eerdere onderzoek op een praktijkgerichte manier te vervolgen vroeg Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland financiering aan bij het Ondermijningsfonds. Met deze financiering gaan zes pilots plaatsvinden in verschillende gemeenten in Brabant-Zeeland van september 2019 t/m augustus 2020. In deze pilots worden – mede op basis van kennis uit het voorgaande onderzoek – interventies ingezet om de meldingsbereidheid te vergroten. Deze pilots zullen door actieonderzoek worden begeleid. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies & Mehlbaum Onderzoek, met behulp van Talentenlab en KA Research en met medewerking van Hans Boutellier (Verwey-Jonker Instituut).

Elke pilot wordt afzonderlijk geëvalueerd en in twee rapportages (een tussenrapportage² en een eindrapportage) in samenhang geanalyseerd. Deze notitie betreft de evaluatie van de tweede pilot van het project meldingsbereidheid ondermijnende criminaliteit: de Veiligheidsdag Woensdrecht.

¹ Broekhuizen J., Meulenkamp T., Stoutjesdijk F en Boutellier H. (2018) Ondermijnende criminaliteit en de meldingsbereidheid van burgers. Een pilotonderzoek in drie buurten in Brabant-Zeeland. Amersfoort: Bureau Broekhuizen. Zie ook https://www.bureaubroekhuizen.nl/wp-content/uploads/2019/04/Ondermijnende-criminaliteit-en-de-meldingsbereidheid-van-burgers_v2.pdf

² Tussenrapportage evaluatie pilots meldingsbereidheid ondermijnende criminaliteit. Inzichten uit de evaluatie van de eerste twee pilots.

1.2. Onderzoeksvragen

In het kader van de evaluatie willen we in de volgende vragen beantwoorden:

1 Welk doel heeft de interventie?

2 Welk mechanisme wil de gemeente in gang zetten om de meldingsbereidheid te vergroten?

3 Van welke doelgroep verwacht men de meeste vooruitgang?

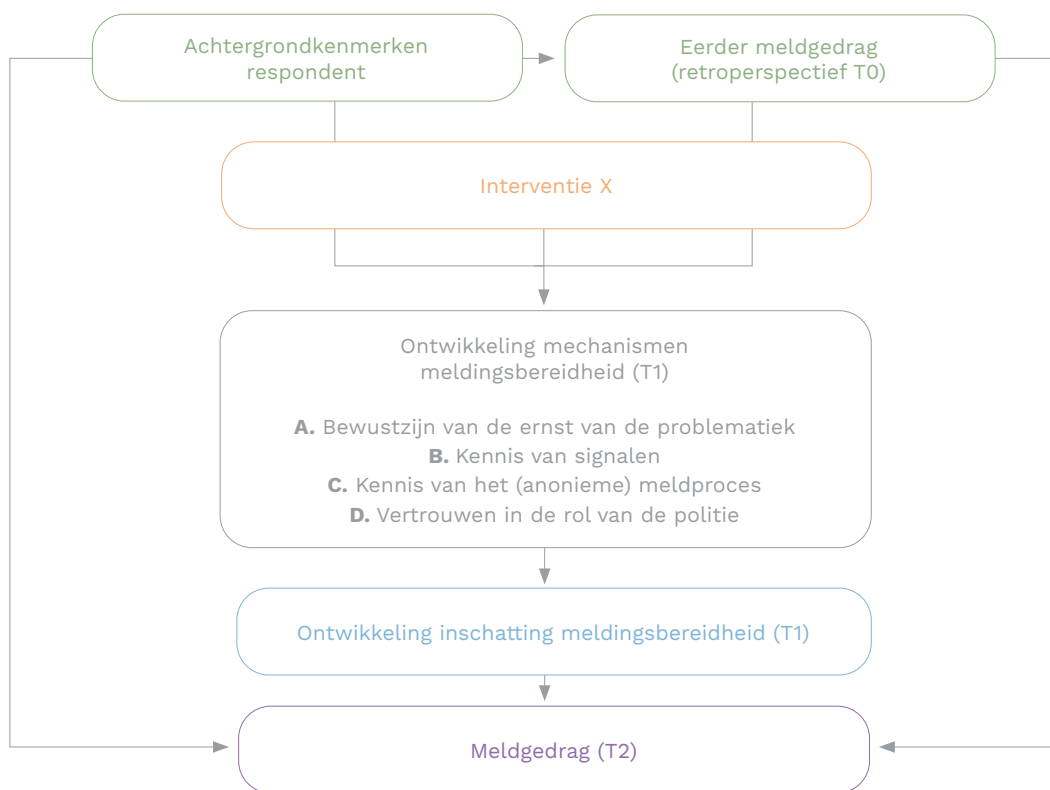
4 Wat zijn de achtergrondkenmerken van de participanten aan de interventie (en hoe verhouden deze zich tot de populatie)?

5 In hoeverre gaan de beoogde mechanismen van de interventie in werking? Welke verschillen zijn er hierin tussen participanten aan de interventie met verschillende achtergrondkenmerken?

6 Leidt de interventie tot een hogere inschatting meldingsbereidheid? Welke verschillen zijn er hierin tussen participanten aan de interventie met verschillende achtergrondkenmerken?

7 Welke randvoorwaarden blijken uit het onderzoek van belang voor het succesvol inzetten van de interventie?

Onderstaand figuur geeft de onderzoeksvragen grafisch weer. Alleen het meldgedrag op T2 (een tweede meetmoment, later in de tijd) zal voor de pilot Woensdrecht niet uitgevoerd worden. Er zal in deze pilot dus geen inzicht verschaft zal worden in lange termijn effecten.

Figuur 1.1 Grafische weergave evaluatiemodel

De startsituatie betreft de achtergrondkenmerken en het eerdere meldgedrag van de respondenten (**groen**), waarna een interventie (**oranje**) plaatsvindt.

De veronderstelling is dat door deze interventie één of meerdere mechanismen die van invloed zijn op de (inschatting van) meldingsbereidheid zich gaan ontwikkelen (**grijs**).

De veronderstelling is dat de ontwikkeling van mechanismen zorgt voor een verbetering van de inschatting van meldingsbereidheid op T1 (de eerste meting; **blauw**) en tot feitelijk meer meldgedrag op T2 (tweede meting; **paars**).

1.3. Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de interventie en de onderzoeksmethode. In hoofdstuk 3 beschrijven we wat voor type burger met de interventie bereikt is: achtergrondkenmerken, eerder meldgedrag en kennis van ondermijnende criminaliteit. Hoofdstuk 4 gaat in op de ontwikkeling van mechanismen die van invloed zijn op de meldingsbereidheid door het bijwonen van de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan'. Hoofdstuk 5 beschrijft de ontwikkeling van de inschatting van de meldingsbereidheid door deelname aan de sessie. In hoofdstuk 6 staan de lessen uit deze tweede pilot over randvoorwaarden voor een goede interventie centraal. Hoofdstuk 7 bevat de conclusie van de evaluatie van de Veiligheidsdag Woensdrecht.

2 Inhoud van de interventie

In dit hoofdstuk beschrijven we inhoud van de interventie en (vooruitlopende op de bevindingen in hoofdstuk drie en verder) de gehanteerde onderzoeksmethode³. Hiermee geven we antwoord op de eerste onderzoeksvragen:

1. Welk doel heeft de interventie?

2. Welk mechanisme wil de gemeente in gang zetten om de meldingsbereidheid te vergroten?

2.1. Veiligheidsdag Woensdrecht

In deze paragraaf lichten we de opzet van de Veiligheidsdag Woensdrecht – en de sessie XTC, daar zit een luchtje aan – toe (2.1.1). Vervolgens belichten we welke mechanismen die van invloed zijn op de meldingsbereidheid mogelijk door de interventie beïnvloed kunnen worden: op welke factoren richt de Xtacy-sessie op de Veiligheidsdag zich? (2.1.2).

2.1.1 Opzet

De Veiligheidsdag Woensdrecht vond op 4 oktober 2019 plaats en betrof een dag om vrijwilligers van de gemeente in Woensdrecht te bedanken voor hun inzet. Tussen 16:30 en 18:00 mochten de genodigde vrijwilligers – die allemaal over drie groepen waren verdeeld – bij een drietal interventies aanwezig zijn van ongeveer 20 minuten. Wanneer een groep klaar was met een interventie, rouleerde deze door naar de volgende, zodat iedere deelnemer bij ieder van de drie interventies aanwezig was geweest. De sessie XTC: Daar zit een luchtje aan was één van de drie sessies op deze Veiligheidsdag en is de sessie die we evalueren in deze rapportage.

In totaal zijn er tijdens de Veiligheidsdag Woensdrecht drie 'XTC: Daar zit een luchtje aan' sessies gehouden. Deze sessie bevatte een introductie op ondermijnende criminaliteit (met een zogenaamde Mentimeter⁴) en de campagne 'XTC, daar zit een luchtje aan'. Onderstaand gaan we nader in op de inhoud van de sessie⁵.

³ Een uitgebreidere methodologische verantwoording van het hele onderzoeksproject is als afzonderlijke bijlage op te vragen bij Bureau Broekhuizen.

⁴ Met een Mentimeter kan je via een online link stellingen en vragen aan mensen voorleggen, die zij dan op hun eigen Smartphone kunnen beantwoorden. De resultaten van de antwoorden van alle personen kunnen vervolgens (bijvoorbeeld op een groot scherm) getoond worden. Zie <https://www.mentimeter.com/>

⁵ Elke sessie verliep iets anders. De onderstaande beschrijving betreft het gemiddelde verloop van een sessie.

Voorbereiding

De Xtcay-spray wordt ter voorbereiding in de ruimte gespoten.

Inleiding

De 'XTC: Daar zit een luchtje aan' sessies begonnen met een korte introductie van de Taskforce-RIEC en met het toelichten van het doel van de bijeenkomst: het kennis maken met de geur van XTC-labs. Daarna stelden de twee aanwezige begeleiders en twee onderzoekers zich voor aan de groep, waarna – omwille van de tijd – al snel over werd gegaan op het programma.

Mentimeter

De deelnemers werden allereerst gevraagd hun telefoons te pakken en de website <https://www.menti.com/hoaydfv3i> te bezoeken. Daarna kwamen er een aantal vragen in beeld op het scherm voorin de zaal. Deelnemers konden deze vragen op hun telefoon beantwoorden. Hun antwoorden werden vervolgens (samengevoegd) getoond op het grote scherm voor in de zaal (in een grafiek of woordweb). Vervolgens werd er over het thema en de antwoorden doorgepraat. De volgende vragen werden aan de aanwezigen voorgelegd:

'Heb je wel eens gehoord van ondermijning?'

Verschillende antwoordcategorieën: Jazeker, Nauwelijks of Nog nooit.

'Waar denk je aan als je ondermijning hoort?'

Open antwoorden in steekwoorden.

'Wat is ondermijning?'

Verschillende antwoordcategorieën: Handel in gestolen goederen, Verwevenheid van onderwereld en bovenwereld, Dealen in drugs en Dumpen van drugsafval.

'Hoeveel geld ging er in 2018 om in de synthetische drugsindustrie in Brabant?'

Verschillende antwoordcategorieën: 1.9 miljard, 18.9 miljard en 190 miljoen euro.

'Weet je hoe hennep ruikt?'

Verschillende antwoordcategorieën: ja, nee.

'Weet je hoe een XTC-lab ruikt?'

Verschillende antwoordcategorieën: ja, nee.

XTC, daar zit een luchtje aan!

Hierna deelden de begeleiders de stokjes uit met de Xtacy-geur en lieten de deelnemers aan de sessie hieraan ruiken. De deelnemers werden gevraagd te reageren op de geur. Tot slot legde de begeleider van de interventie nog kort uit waarom het belangrijk is om deze geur te kunnen herkennen en hier melding van te doen. Ze benoemde hierbij waar deze melding gedaan kan worden. Deze informatie staat ook op de geurstokjes die mensen kregen uitgereikt. De interventiebegeleider ging daarna nog kort in op de gevaren die aan XTC-productie verbonden zijn en wat dit voor zowel mens als milieu kan betekenen.

2.1.2 Mechanismen

Met de sessie 'XTC daar zit een luchtje aan' wil de gemeente inzetten op de volgende mechanismen:

Een toename van kennis over signalen van drugscriminaliteit: de geur van XTC.

Een toename van meldingsbereidheid van drugscriminaliteit.

Een toename van bewustzijn over de ernst van de drugscriminaliteit.

Een toename van kennis over meldmogelijkheden van drugscriminaliteit.

De sessie richt zich op vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht.

2.2 Vragenlijstontwikkeling

De vragenlijst die we gebruikt hebben voor deze evaluatie, hebben we eerder opgesteld voor de eerste pilot in Heusden. De vragenlijst kent de volgende vragenblokken:

Interventie(s) waaraan is deelgenomen⁶.

Meldgedrag voor de interventie (inclusief redenen waarom niet te melden).

Meldingsbereidheid voor de interventie..

Meldingsbereidheid na de interventie.

Ontwikkeling verschillende mechanismen die bij kunnen dragen aan meldingsbereidheid⁷.

Achtergrondkenmerken deelnemer interventie: leeftijd, sekse, herkomst, opleidingsniveau, drugsgebruik.

Deze vragenlijst is voorafgaand aan de eerste pilot voorgelegd aan enkele experts en getest bij negen respondenten. Na verbeteringen is de vragenlijst online geprogrammeerd en afgenomen bij de eerste pilot in Heusden.

Tijdens de afname in Heusden en tijdens de analyse van de gegevens van Heusden kwamen nog enkele verbeterpunten aan de vragenlijst naar voren. Deze hebben we doorgevoerd voor deze tweede pilot in Woensdrecht. Hiernaast voegden wij nog enkele vragen naar de achtergrond van de respondent toe.

De vragenlijst is vervolgens online geprogrammeerd en op papier opgemaakt. Bovenstaand beschreven we de vragenlijstontwikkeling op hoofdlijnen. Een meer uitgebreid verslag van deze ontwikkeling staat in de eerste tussenrapportage over de eerste twee pilots: 'Tussenrapportage evaluatie pilots meldingsbereidheid ondermijnende criminaliteit. Inzichten uit de evaluatie van de eerste twee pilots.'

⁶ In Heusden was hier de keuze uit drie interventies (hennepcontainer, stand over illegaal drugsafval en de Xtacy-geur) en of men wel/niet nog met iemand van de stand gepraat heeft.

⁷ Zoals onderscheiden in het voorafgaande onderzoek.

2.3 Veldwerk Woensdrecht

2.3.1 Verloop veldwerk

De deelnemers van elke sessie 'XTC: daar zit een luchtje' zijn aan het eind van de sessie gevraagd de vragenlijst in te vullen. Zij konden zelf kiezen of ze dit op papier wilden doen of door een online link op de eigen telefoon in te tikken. De begeleider van de interventie introduceerde de onderzoekers.

Veel van de deelnemers (41 van de 64) kozen ervoor de vragenlijst op papier in te vullen – een mogelijkheid die we na onze ervaringen in de eerste pilot als een extra optie (naast de online optie) hebben aangeboden. De online invulduur lag tussen de 3 minuten (met vrij veel overslaan) en 9 minuten en betrof gemiddeld 5 minuten.

2.3.2 Aandachtspunten

Uit het verloop van het veldwerk kwamen enkele aandachtspunten naar voren. We nemen deze mee in de doorontwikkeling van het onderzoeksinstrumentarium voor pilots 3 t/m 6⁸:

Een nadeel van de papieren methode bleek te zijn dat respondenten (in tegenstelling tot bij de online versie) vragen kunnen overslaan. Ook kunnen respondenten in de papieren versie (ongewenste) dubbele antwoorden geven (bijvoorbeeld zeker wel en waarschijnlijk wel), waar dat bij de online versie niet kan⁹. De op papier ingevulde vragenlijst werden door de onderzoekers na afloop van de Veiligheidsdag in de online tool ingevoerd.

In deze tweede pilot gebruikten we naast de papieren vragenlijst een online link om deelnemers de vragenlijst te laten invullen. Het goed overtuigen van de juiste url ('veiligheidsdag.questionpro.com') in hun eigen telefoon bleek voor sommige deelnemers lastig (en kostte daardoor redelijk veel tijd).

De sessies waarin de interventie plaatsvond en ook de enquête ingevuld moest worden waren kort van duur: 20 minuten in totaal. Sommige deelnemers kregen de vragenlijst hierdoor niet op tijd af. Ook viel het de enquêteurs op dat de enquête voor mensen veel leeswerk bevat. Zij hebben het idee dat dit lezen niet altijd even goed plaatsvindt.

Het is overigens goed om op te merken dat er vrijwel geen opmerkingen, vragen of reacties op de vragen in de enquête vanuit de deelnemers kwamen, hetgeen een indicatie is dat men de vragen goed begreep.

⁸ Een uitgebreidere methodologische verantwoording van het hele onderzoeksproject is als afzonderlijke bijlage op te vragen bij Bureau Broekhuizen

⁹ Dit heeft geleid tot zogenaamde 'missing values'.

3 Bereik van de interventie

In dit hoofdstuk beschrijven we wat voor type burger met de interventie bereikt is. Wat zijn de achtergrondkenmerken van deze burgers (3.1), hoe is hun eerdere meldgedrag (3.2) en welke kennis hebben zij reeds over ondermijnende criminaliteit (3.3). Hiermee geven we antwoord op de vierde onderzoeksvraag: 'Wat zijn de achtergrondkenmerken van de participanten aan de interventies (en hoe verhouden deze zich tot de populatie)?'

3.1 Kenmerken deelnemers interventie

In de enquête vroegen we naar verschillende achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, het geboorteland van de respondent en zijn/haar vader en moeder (om herkomst te kunnen bepalen), huidige en afgeronde opleiding (om opleidingsniveau te kunnen bepalen) en drugsgebruik. We vroegen naar deze kenmerken om zicht te krijgen op de achtergrond van de onderzoeksgroep en (gezien de 100% respons) ook op het type burger dat vrijwilliger is voor de gemeente Woensdrecht en dus met deze interventie bereikt wordt. Om voorgaande wat beter te kunnen duiden, vergelijken we

de kenmerken van de vrijwilligers in deze paragraaf met die van de gehele populatie van Woensdrecht¹⁰.

Op de Veiligheidsdag Woensdrecht hebben 64 deelnemers een voor het onderzoek te gebruiken vragenlijst ingevuld¹¹. Het gaat om 63 vrijwilligers en 1 professional. Zij zijn met name (onder andere) actief op het thema veiligheid (50 respondenten), maar een redelijk aantal noemt ook EHBO (12 respondenten) of buurtpreventie (5 respondenten). Van de respondenten wonen er 59 in Woensdrecht, 5 niet.

¹⁰ We nemen de populatie van Woensdrecht als referentiekader, wetende dat vijf respondenten (zie de volgende alinea) daar niet woonachtig is, omdat het het beste referentiekader is dat we hebben (59 van hen wonen daar immers wel).

¹¹ We hebben niet voor alle 64 respondenten kennis over alle achtergrondkenmerken beschikbaar. Deze vragen zijn soms overgeslagen, soms gaf men aan geen antwoord te willen geven. In de kop van de tabellen (N=...) of in de tekst geven we aan over hoeveel respondenten we informatie hebben.

3.1.1 Leeftijd

In de analyse zijn 64 respondenten meegenomen, waarvan 53 respondenten hun leeftijd hebben opgegeven. De leeftijd van de deelnemers varieerde van 31 tot 78 jaar met een gemiddelde leeftijd van 59 jaar. De verdeling over leeftijdscategorieën staat weergegeven in tabel 3.1.

Leeftijd	Aantal	Percentage
21 of jonger	0	0%
22 tot 45 jaar	5	9%
46-65 jaar	30	57%
Ouder dan 65 jaar	18	34%
Totaal	53	100%

Tabel 3.1 Verdeling over leeftijdscategorieën¹² (N=53)

De gemiddelde leeftijd van de onderzoeksgroep (de bij de sessie aanwezige vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht) wijkt af van die van alle bewoners van de gemeente Woensdrecht – de populatie. Geen enkele deelnemer aan de sessie was onder de 21 jaar en slechts 9% tussen de 22 en 45 jaar (waar ter referentie respectievelijk 22% en 25% zich in die leeftijdsklassen bevindt

van de populatie van Woensdrecht: bron CBS). Deelnemers zijn juist veel tussen de 45-65 jaar en 65 jaar en ouder (en in vergelijking tot de populatie ook relatief vaak). Door de Xtacy-sessie op een Veiligheidsdag voor vrijwilligers in Woensdrecht in te zetten worden dus relatief wat oudere burgers bereikt.

Leeftijd	Populatie bron: CBS	Onderzoeksgroep bron: enquête
21 of jonger	22%	0%
22 tot 45 jaar	25%	9%
46-65 jaar	31%	57%
Ouder dan 65 jaar	22%	34%
Totaal	100%	100%

Tabel 3.2 Verdeling over leeftijdscategorieën¹³ populatie Woensdrecht en onderzoeksgroep Veiligheidsdag

3.1.2 Geslacht

Er hebben meer mannen (61%) dan vrouwen (36%) aan de Veiligheidsdag voor vrijwilligers deelgenomen (3% gaf het antwoord 'anders'). De man-vrouw verdeling is in de gemeente Woensdrecht 50% man en 50% vrouw (Bron: CBS). De vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht zijn dus relatief vaak man, waardoor de interventie op de Veiligheidsdag dus relatief veel mannen bereikt.

¹² Conform de CBS-indeling

¹³ Conform de CBS-indeling

3.1.3 Opleidingsniveau

De verdeling over verschillende vormen opleidingsniveaus staat weergegeven in tabel 3.3.¹⁴ Het opleidingsniveau blijkt divers.

	Aantal	Percentage
Geen opleiding alleen basisonderwijs	3	5%
LBO VMBO basis kader	9	16%
MAVO VMBO TL	9	16%
Havo vwo gymnasium HBS	5	9%
MBO BOL BBL	11	20%
Propedeuse kandidaats, bachelor, HBO	10	18%
WO doctoraal master	9	16%
Totaal	56	100%

Tabel 3.3 Verdeling over opleidingsniveaus (N=56)

Om de onderzoeksgroep te kunnen vergelijken met de populatie van Woensdrecht hebben we de opleidingsniveaus ingedeeld naar de categorieën die het CBS hanteert. Tabel 3.4 laat zien dat het opleidingsniveau van de vrijwilligers van Woensdrecht (en daarmee van onze onderzoeksgroep) hoger is dan die van de populatie van Woensdrecht. Zij hebben relatief vaak een hoog opleidingsniveau (30% versus 12%) en daardoor juist wat minder vaak een middelbaar niveau (23% versus 47%).

	Populatie bron: CBS	Onderzoeksgroep bron: enquête
Geen opleiding	-	2%
Laag onderwijs	35%	37%
Middelbaar onderwijs	47%	23%
Hoog onderwijs	12%	30%
Onbekend	6%	7%
Anders	-	2%

Tabel 3.4 Opleidingsniveau populatie Woensdrecht en onderzoeksgroep Veiligheidsdag

3.1.4 Herkomst

Van de 54 respondenten die vragen over hun herkomst en dat van hun ouders hebben beantwoord¹⁵ blijkt 96% van Nederlandse achtergrond te hebben en 4% een migratieachtergrond. In vergelijking tot de populatie in Woensdrecht hebben er relatief weinig personen met een migratieachtergrond

aan de sessie tijdens de Veiligheidsdag (en daarom aan ons onderzoek) deelgenomen. Van de inwoners heeft 23% namelijk een migratieachtergrond (Bron: CBS). Kortom: vrijwilligers en daardoor respondenten van ons onderzoek hebben relatief weinig een migratieachtergrond.

¹⁴ Dit opleidingsniveau is gebaseerd op het antwoord op twee vragen: naar de huidige opleiding en de hoogst afgeronde opleiding.

¹⁵ Van 16% van de deelnemers aan de Veiligheidsdag hebben we de herkomst niet vast kunnen stellen.

3.1.5 Drugsgebruik

Tot slot zijn respondenten bevraagd over hun eigen drugsgebruik in het afgelopen jaar¹⁶. Het merendeel van de respondenten geeft aan in het laatste jaar geen drugs gebruikt te hebben: 95%. Bij de ‘anders, namelijk categorie’ gaf 5% aan in het afgelopen jaar alcohol (2 respondenten) of Oxycodon te hebben gebruikt (1 respondent). Alleen het gebruik van Oxycodon (een opioïde pijnstiller) valt onder onze definitie van drugsgebruik. Van de respondenten van de pilot Woensdrecht geeft dus slechts één aan in het afgelopen jaar drugs gebruikt te hebben

(1,6%). We hebben geen gegevens van het drugsgebruik van de populatie in Woensdrecht tot onze beschikking. Daarom kijken we ter vergelijking naar nationale cijfers. Uit de Nationale Drugsmonitor (Jaarbericht 2018, WODC en Trimbos Instituut) blijkt dat 7% van de algemene bevolking die 18 jaar of ouder is in het afgelopen jaar cannabis heeft gebruikt, 1,8% cocaïne en 2,7% XTC. De onderzoeksgroep gebruik rapporteert dus beduidend minder drugsgebruik dan landelijk het geval is.

3.2 Meldgedrag

3.2.1 Eerder meldgedrag

Aan de deelnemers van de sessie ‘XTC, daar zit een luchtje aan’ is gevraagd of ze al eerder melding hebben gemaakt van criminaliteit of vermoedens hiervan bij een instantie, zoals de politie, gemeente of Meld Misdaad Anoniem. Van de 64 respondenten geeft 52% aan dat ze melding hebben gemaakt en 48% dat dit niet het geval is.

vormen waar specifiek naar gevraagd is, zoals illegale prostitutie of illegaal gokken zijn door respondenten niet genoemd. Nadere analyse wijst uit dat 41% van de respondenten melding hebben gemaakt van één van de onderscheiden vormen van ondermijnende criminaliteit (22% van één vorm, 16% van twee vormen en 3% van drie vormen).

Respondenten blijken verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit wel eens gemeld te hebben¹⁷. Hennepteelt komt het meeste voor, gevolgd door het verkopen van harddrugs en het dumpen van drugsafval (zie tabel 3.5). Ook – maar in minder mate – hebben respondenten melding gemaakt van illegale bewoning, witwassen of het maken van harddrugs. Andere

Respondenten konden het ook aangeven als ze een andere vorm van criminaliteit hebben gemeld. Negen respondenten gaven hierop een andere vorm aan, zoals diefstal, gijzeling of inbraak.

	Aantal	Percentage
Hennepteelt	13	39
Het verkopen van harddrugs (zoals XTC, cocaïne, heroïne en LSD)	11	33
Het dumpen van drugsafval	9	27
Illegale bewoning	4	12
Witwassen	2	6
Het maken van harddrugs (zoals XTC, cocaïne, heroïne en LSD)	1	3
Andere vorm van criminaliteit	9	27

Tabel 3.5 Overzicht gemelde criminaliteitsvormen

Er zijn geen verschillen in eerder meldgedrag tussen respondenten met verschillende achtergrondkenmerken: leeftijd, sekse, opleidingsniveau, drugsgebruik.

¹⁶ Wij vroegen hen naar het gebruik van softdrugs (zoals hasj en wiet), cocaïne, amfetamine en/of XTC, heroïne of ‘anders, namelijk...’

¹⁷ We vroegen specifiek naar de volgende vormen: hennepteelt, het maken van harddrugs, het verkopen van harddrugs, illegale prostitutie, het dumpen van drugsafval, illegale bewoning, vuurwapenbezit, illegaal gokken en witwassen.

3.2.2 Redenen om niet te melden

Van de 31 respondenten die nog niet eerder een melding hebben gedaan, geeft het merendeel, namelijk 24 respondenten, aan dat dit komt doordat zij geen criminaliteit gezien hebben (77% van de niet-melders). Als respondenten wel weet

hebben van criminaliteit, dan melden zij dit het vaakst niet omdat ze te onzeker zijn over wat ze gezien hebben: 'ik had te weinig bewijs' en 'ik wist het niet zeker genoeg'. Tabel 3.6. geeft een overzicht van alle antwoorden.

	Aantal
Ik had (te) weinig bewijs	4
Ik wist het niet zeker genoeg	3
De gemeente/politie doet toch niets met mijn melding	2
Ik wil geen 'verrader' zijn	1
Ik ben bang voor wraak	1
Ik ben bang dat ik iemand vals beschuldig	1
Ik heb er zelf geen last van	1

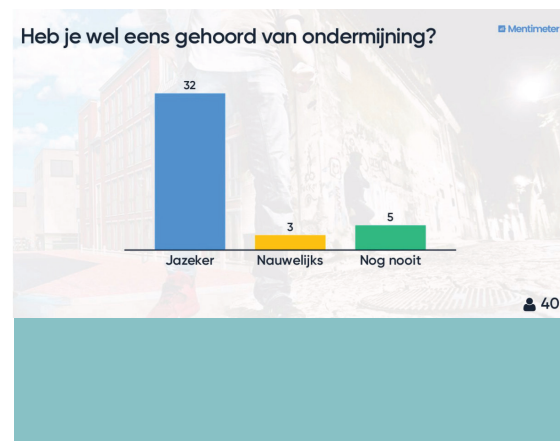
Tabel 3.6 Redenen om waargenomen criminaliteit niet te melden¹⁸

3.3 Eerdere kennis over ondermijnende criminaliteit

In paragraaf 3.2 is het eerdere meldgedrag beschreven aan de hand van de enquêtegegevens. Tijdens de Veiligheidsdag in Woensdrecht hebben er naast de enquête ook observaties plaatsgevonden van de drie sessies 'XTC, daar zit een luchtje aan'. Onderstaand beschrijven we de bevindingen uit deze observaties als het gaat om de kennis die de aanwezigen hadden over ondermijnende criminaliteit.

De meeste deelnemers hebben van de term ondermijning gehoord: 32 van de 40 die op deze vraag in de Mentimeter antwoord gaven. Hiernaast antwoordden drie respondenten 'nauwelijks' en vijf 'nog nooit'.¹⁹:

Veel mensen bleken kennis hierover te hebben opgedaan uit de krant. Ook gaven meerdere deelnemers ook aan dat ondermijning een breed begrip is, wat moeilijk valt samen te vatten. Veel deelnemers maken al gauw de koppeling naar praktische voorbeelden: "Volgens mij is ondermijning het ondersteunen van de criminaliteit zonder dat je het in de gaten hebt", "Ondermijning gaat over jonge mensen die in aanraking komen met drugs en er langzaam ingetrokken worden", "Mensen die worden gedwongen tot dingen die ze eigenlijk niet willen", "Ik krijg wel eens een nepmailtje, volgens mij is dat ook ondermijning."

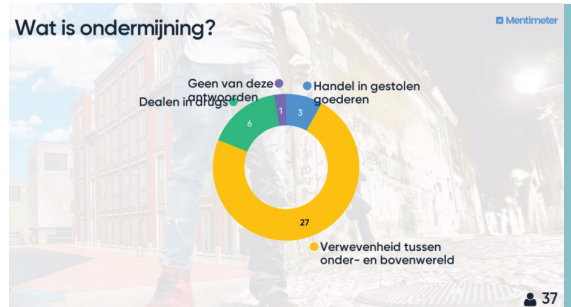
¹⁸ De aantallen tellen op tot boven het totale aantal respondenten, omdat respondenten meerdere antwoorden mochten geven.

¹⁹ Het is goed om op te merken dat het mogelijk is dat deelnemers uit de tweede en derde sessie hier (te) positief hebben geantwoord, hierdoor gestimuleerd door de positieve antwoorden in de eerste sessie.

Bij de vraag ‘Waar denk je aan als je het woord ondermijning hoort’ komen veelal dezelfde termen naar boven: “Gezag ondermijnen”, “Drugs”, “Onderwereld”, “Ondermijning van de wet/ bewind”, “Gezag”, “Criminaliteit”, “Vermenging boven en onderwereld” en “Vermenging”. In de discussie die op deze vraag volgde noemden veel deelnemers dat ondermijning hen aan de handel in drugs en het – volgens hen – daarbij behorende ondermijning van gezag doet denken. De volgende Wordcloud en figuur geven de bevindingen uit de Mentimeter weer (gebaseerd op de antwoorden van respectievelijk 28 en 37 personen).

De vraag over hoeveel geld er in 2018 om is gegaan in de synthetische drugsindustrie in Brabant riep veel reacties op. In de drie sessies stemmen de meeste mensen op het antwoord 1,9 miljard (24 van de 41 personen die op deze vraag een antwoord gaven), gevolgd door het antwoord 190 miljoen (10 personen). Het juiste antwoord volgens de organisatie (18,9 miljard) is dus het minst gegeven (door 7 personen).

Veel deelnemers zijn verbaasd over dit grote bedrag, maar geven ook aan dat ze het moeilijk in te schatten vinden omdat het bedrag zo onbevattelijk groot is. Verschillende deelnemers weten niet wat synthetische drugs is.

De meeste aanwezige vrijwilligers geven aan te weten hoe hennep ruikt (36 van de 38 respondenten – Bron Mentimeter). Woorden als “zoetig”, “kruidig” of “weeïg” vallen daarbij regelmatig. Sommige deelnemers hebben wel een vermoeden, maar weten het niet precies te duiden. Eén deelnemer zegt het wel te kunnen herkennen als hij het ergens zou ruiken, maar dat hij het nu niet zo uit zijn hoofd zou kunnen omschrijven. Slechts een paar deelnemers in de drie sessies hebben geen idee hoe hennep ruikt.

Een aantal deelnemers geeft aan te weten hoe een XTC-lab ruikt (12 van de 37 respondenten – Bron Mentimeter). Eén aanwezige deelnemer geeft aan meerdere XTC- labs te hebben gezien en dat het een “bittere amandellucht” is, maar dat de geur “erg verschilt per lab”. Een andere deelnemer benoemt het als de “geur van drop”. Het merendeel van de deelnemers aan de drie sessies weet echter niet hoe een XTC-lab ruikt (25 van de 37). Wanneer hen gevraagd wordt wat zij denken te moeten ruiken geven deelnemers aan een “aceton”-achtige geur te moeten ruiken, of in ieder geval een hele “chemische geur”.

Wanneer de stokjes met de Xtacy-geur worden uitgedeeld vallen veel dezelfde termen: “drop”, “anijs”, “ouzo”, “dropshot”, “sambuca”, “venkel”. Veel deelnemers vinden het best lekker ruiken, “niet wat ze hadden verwacht”, en een geur die ze “niet snel zouden vergeten”. Een enkele deelnemer zegt dit wel eens te hebben geroken toen ze een fabriek passeerde. Ze kon niet goed inschatten of het echt om een XTC-lab had kunnen gaan, of niet.

3.4 Samenvattend: bereik interventie

De onderzoeksgroep, bestaande uit alle deelnemers van de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' tijdens de Veiligheidsdag Woensdrecht voor vrijwilligers, betreft relatief oude burgers, relatief veel mannen, relatief veel mensen met een autochtoon Nederlandse achtergrond, relatief veel mensen met een hoog opleidingsniveau en relatief weinig drugsgebruikers. Deze deelnemers waren voor de sessie al behoorlijk bereid tot het melden van crimineel gedrag, de helft van hen had dit ook al eens gedaan.

Tot slot zijn de deelnemers al redelijk op de hoogte van wat ondermijning is en velen weten hoe hennep ruikt. Ze weten daarentegen niet goed wat de grootte van de omzet is die in de synthetische drugs rondgaat (en soms ook niet wat voor type drugs dit is) en men weet veelal niet hoe XTC ruikt.

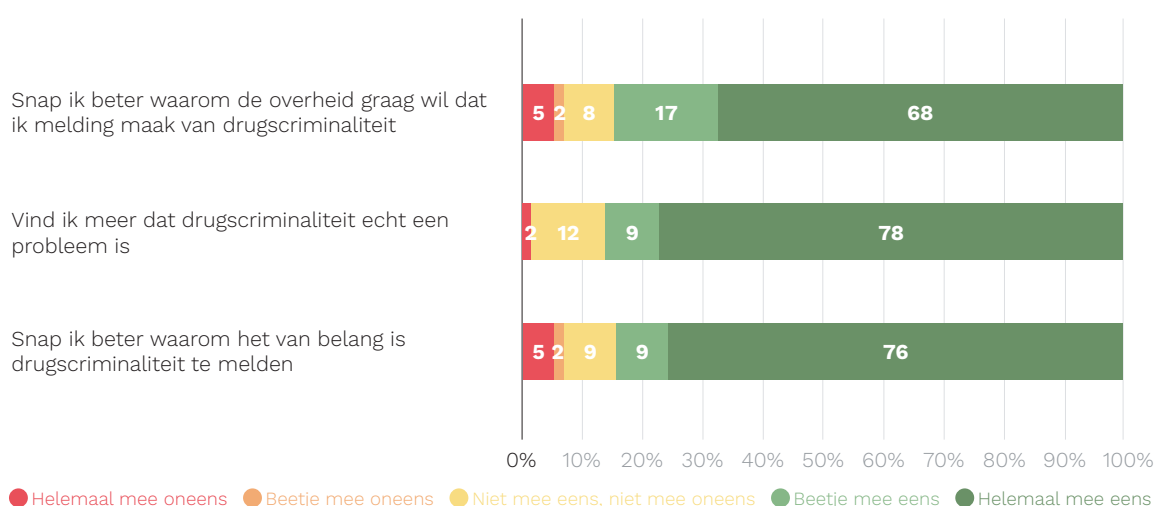
4 Ontwikkeling mechanismen meldingsbereidheid

In het eerdere onderzoek onderscheidden we verschillende factoren die van invloed zijn op de meldingsbereidheid van burgers. In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre het bijwonen van de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' heeft bijgedragen aan een ontwikkeling van deze factoren. Hiermee beantwoorden we de vijfde onderzoeksvraag: In hoeverre gaan de beoogde mechanismen van de interventie in werking? Welke verschillen zijn er hierin tussen participanten aan de interventie met verschillende achtergrondkenmerken?

4.1 Bewustzijn

Figuur 4.1 laat zien dat het merendeel van de deelnemers door het bijwonen van de sessie meer bewust is geworden van de ernst van drugscriminaliteit en het belang dergelijke criminaliteit te melden. Van de respondenten stelt 85%²⁰ dat ze na het bijwonen van de sessie beter snappen waarom de overheid

graag wil dat de respondent melding maakt van drugscriminaliteit. Hiernaast geeft 87% aan dat ze na de sessie meer vinden dat drugscriminaliteit echt een probleem is. Tot slot stelt 85% van de respondenten dat ze beter snappen waarom het van belang is drugscriminaliteit te melden.

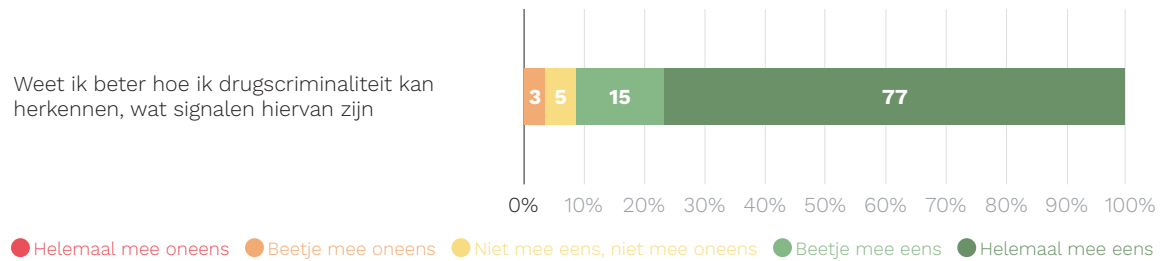

Figuur 4.1 Ontwikkeling bewustzijn ernst en belang melden door bijwonen van de sessie, % (N=58)

²⁰ Hiervoor tellen we de antwoorden 'beetje mee eens' en 'helemaal mee eens' bij elkaar op.

4.2 Kennis signalen

Figuur 4.2 geeft weer dat 92% van de deelnemers aan de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' door de sessie beter weet hoe drugscriminaliteit te herkennen is, wat hiervan signalen zijn.

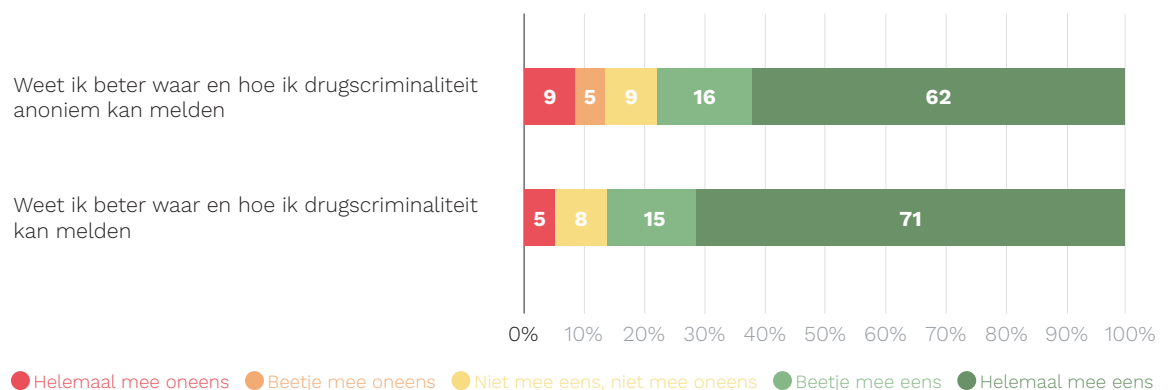

Figuur 4.2 Ontwikkeling kennis signalen door bijwonen van de sessie, % (N=58)

4.3 Kennis over (anoniem) melden

Uit figuur 4.3 blijkt dat 86% van de respondenten door het bijwonen van de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' beter weet waar en hoe ze drugscriminaliteit kunnen melden en 78% waar ze dit anoniem kunnen melden. Een relatief groot aandeel respondenten geeft aan het (helemaal) niet met de stelling eens te zijn dat ze nu beter weten waar en hoe ze drugscriminaliteit anoniem kunnen melden (14%). Hoewel ook aangaande deze factor de bevindingen overwegend positief

zijn, is dit wel een punt dat bij een aantal deelnemers (8 van de 58) niet beïnvloed is door deelname aan de sessie (en 5 zijn hier niet eenduidig over: 'niet mee eens, niet mee oneens'). Het is goed om op te merken dat dit antwoord ook gegeven kan worden indien men al heel veel kennis had over (anoniem) melden, waardoor er op deze stellingen weinig tot geen vooruitgang meer te realiseren was.

Figuur 4.3 Ontwikkeling (anoniem) melden door bijwonen van de sessie, % (N=58)

4.4 Vertrouwen in rol overheid

Tot slot kijken we naar het vertrouwen in de overheid als het gaat om de aanpak van drugscriminaliteit en het omgaan met een melding van drugscriminaliteit²¹. Figuur 4.4 toont de bevindingen. Wederom is het beeld positief: 72% van de respondenten heeft na het bijwonen van de sessie meer vertrouwen dat de overheid

het serieus neemt als hij/zij een melding van drugscriminaliteit zou maken, 61% heeft meer vertrouwen dat ze wat van de overheid terug zouden horen op een melding. Hiernaast stelt 72% dat ze nu beter weten wat de overheid doet om drugscriminaliteit tegen te gaan.

Hoewel het merendeel van de respondenten op deze factor een positieve ontwikkeling doormaakt, is de ontwikkeling wel iets beperkter dan bij de eerder beschreven factoren die een rol spelen bij de meldingsbereidheid (waar tussen de 78-92% een positieve ontwikkeling benoemt). We zien ook een redelijk aantal respondenten waarbij het vertrouwen niet is toegenomen:

11%

6 van de 57 respondenten (11%) heeft niet meer vertrouwen gekregen dat de overheid een melding serieus neemt en 10 van hen (18%) hebben hier geen duidelijke mening over ('niet mee eens, niet mee oneens');

21%

12 van de 57 respondenten (21%) heeft niet meer vertrouwen gekregen dat ze iets terug zullen horen op een melding en 10 van hen (18%) hebben hier geen eenduidige mening over ('niet mee eens, niet mee oneens');

16%

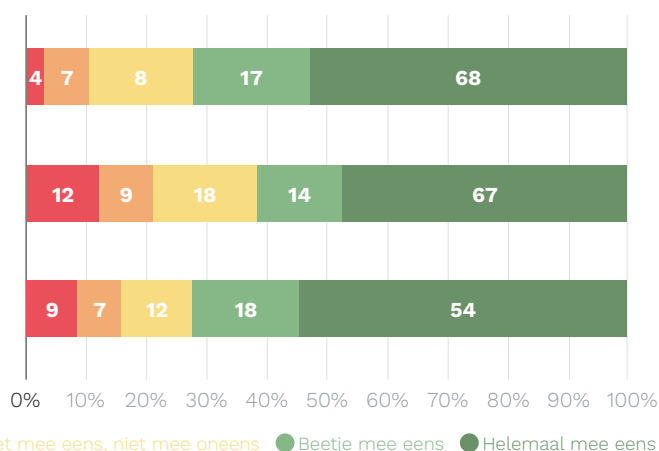
9 van de 57 respondenten (16%) weet nu niet beter wat de overheid doet om drugscriminaliteit tegen te gaan en 7 van hen (12%) heeft geen specifieke mening ('niet mee eens, niet mee oneens').

Het is goed om op te merken dat bovenstaande constatering van het uitblijven van een ontwikkeling kan komen doordat respondenten al veel vertrouwen in de rol van de overheid hadden – waardoor een positieve ontwikkeling niet meer mogelijk was. Hiernaast is het mogelijk dat respondenten aangeven niet meer vertrouwen hebben gekregen iets terug te horen van een melding, omdat ze ervan op de hoogte zijn dat ze bij een anonieme melding (via Meld Misdaad Anoniem) geen terugkoppeling zullen krijgen. Dit hebben we niet nader onderzocht.

Heb ik meer vertrouwen dat de overheid het serieus neemt als ik een melding van drugscriminaliteit zou maken

Heb ik meer vertrouwen dat ik wat van de overheid terug hoor als ik een melding zou maken van drugscriminaliteit

Weet ik beter wat de overheid doet om drugscriminaliteit tegen te gaan

Figuur 4.4 Ontwikkeling vertrouwen overheid door bijwonen van de sessie, % (N=58)

²¹ Over het begrip 'overheid' is de volgende toelichting gegeven in de vragenlijst: met de overheid bedoelen we bijvoorbeeld de politie of de gemeente.

4.5 Verschillen naar achtergrondkenmerken en eerder meldgedrag

Er zijn geen verschillen geconstateerd in de ontwikkeling van de factoren die de meldingsbereidheid beïnvloeden tussen respondenten met verschillende achtergrondkenmerken: leeftijd, sekse, opleidingsniveau, drugsgebruik. Er is wel een kleine indicatie dat respondenten die in het afgelopen jaar drugs gebruikt hebben een minder positieve ontwikkeling doormaken door het bijwonen van de sessie dan de andere respondenten, maar het aantal respondenten met drugsgebruik is te klein om betrouwbare conclusies hierover te trekken. Op een later moment – wanneer data van verschillende pilots zijn samengevoegd – zullen we deze indicatie nader toetsen.

We hebben ook gekeken of het eerdere meldgedrag van invloed is op de ontwikkeling van mechanismen/factoren die bijdragen aan een hogere meldingsbereidheid. Deze analyse laat zien dat respondenten die eerder melding maakten van criminaliteit vaker dan anderen door het bijwonen van de sessie meer vertrouwen hebben gekregen wat terug te horen als ze een melding maken van criminaliteit bij de overheid (78% versus 50%) en vaker stellen dat ze nu beter weten wat de overheid doet om drugscriminaliteit tegen te gaan (87% versus 62%).

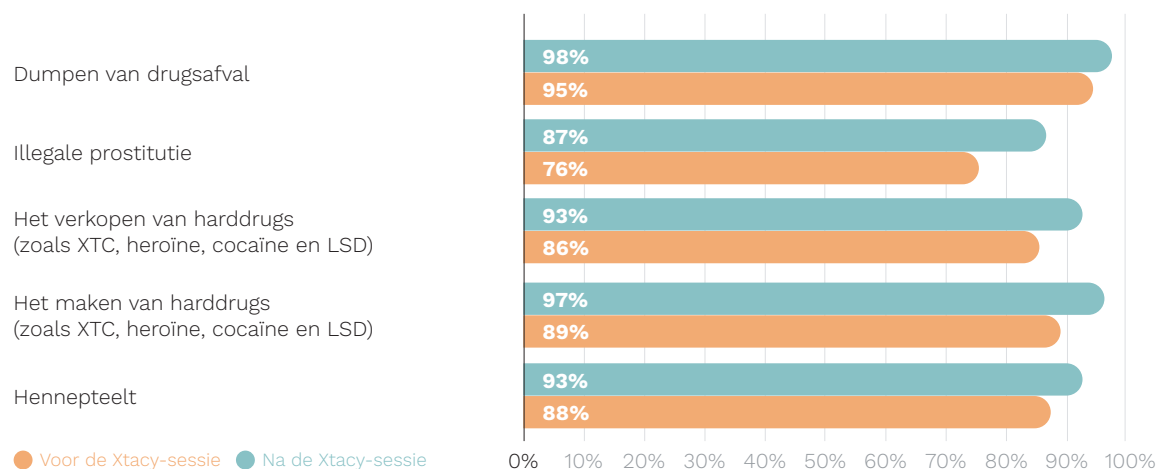
5 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid

In het vorige hoofdstuk beschreven we de ontwikkeling van de factoren die de meldingsbereidheid van ondermijnende criminaliteit kunnen beïnvloeden door het bijwonen van de sessie 'XTC, daar zit een geurtje aan'. In dit hoofdstuk gaan we in op de ontwikkeling van de inschatting van meldingsbereidheid door het bijwonen van deze sessie. Hiermee geven we antwoord op onderzoeksvraag zes: Leidt de interventie tot een hogere meldingsbereidheid? Welke verschillen zijn er hierin tussen participanten aan de interventie met verschillende achtergrondkenmerken?

5.1 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid

We vroegen de respondenten om voor vijf verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit²² aan te geven of ze dit voor het bijwonen van de sessie gemeld zouden hebben²³ en of ze hiervan na deze sessie melding zouden

maken²⁴. Figuur 5.1 laat zien welk deel van de respondenten na het deelnemen aan de sessie 'XTC daar zit een luchtje aan' melding zou hebben gemaakt van criminaliteit²⁵ in vergelijking tot voor deze sessie.

Figuur 5.1 Ontwikkeling meldingsbereidheid, % (N=58)
Meldingsbereidheid betreft de categorieën waarschijnlijk wel en zeker wel melden.

Uit deze figuur komt een licht positieve ontwikkeling naar voren van de inschatting van meldingsbereidheid. De ontwikkeling is relatief het grootst bij ondermijnende criminaliteit waar de meldingsbereidheid voor de sessie relatief iets lager was, namelijk bij illegale prostitutie (76% naar 87%). De mogelijkheid voor een verbetering van de meldingsbereidheid is voor bijvoorbeeld het dumpen van drugsafval maar beperkt (95% naar 98%). In bijlage 1 staan alle cijfermatige gegevens onderliggend aan figuur 5.1 weergegeven.

²² Omdat het begrip 'ondermijnende criminaliteit' breed en vaag is, hebben we ervoor gekozen dit begrip te operationaliseren door vijf verschillende vormen van ondermijnende criminaliteit (met een focus op drugscriminaliteit, gezien de vergelijkbare focus van de interventies).

²³ 'Stel dat u de volgende soorten criminaliteit in uw buurt ziet. Zou u voor vandaag hiervan melding hebben gemaakt?' Antwoordmogelijkheden: zeker wel, waarschijnlijk wel, waarschijnlijk niet, zeker niet.

²⁴ 'We hebben u net gevraagd of u voor vandaag melding zou hebben gemaakt van criminaliteit. We willen nu graag weten hoe dat nu is, dus nadat u de sessie 'Daar zit een Luchtje aan' bezocht heeft. Zou u nu, na vandaag melding maken als u de volgende soorten criminaliteit in uw buurt zou zien?' Antwoordmogelijkheden: zeker wel, waarschijnlijk wel, waarschijnlijk niet, zeker niet.

²⁵ Hiervoor voegen we de categorieën waarschijnlijk wel en zeker wel bij elkaar.

Bovenstaande analyse focust op het aandeel respondenten dat waarschijnlijk of zeker gaat melden en de ontwikkeling van het totaal van hen. In die analyse komen kleinere ontwikkelingen niet in zicht, bijvoorbeeld van iemand die eerst ‘zeker niet’ zou melden, maar nu ‘waarschijnlijk niet’ of van ‘waarschijnlijk wel’ naar ‘zeker wel’. Om ook hier inzicht in te geven voerden wij een extra analyse uit. Hieruit blijkt dat per onderscheiden criminaliteitsfenomeen tussen de zes personen (hennepteelt) en tien personen (maken harddrugs) een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt (één of meer categorieën positiever). Per fenomeen zijn er ook één of twee respondenten die juist een negatieve ontwikkeling laten zien.

Ontwikkeling	Positief	Gelijk	Negatief
Drugsafval	6	49	1
Prostitutie	8	42	1
Verkopen harddrugs	8	45	2
Maken harddrugs	10	44	1
Hennepteelt	6	49	1

Tabel 5.2 Ontwikkeling meldingsbereidheid, aantallen (N=51-56)

5.2 Verschillen naar achtergrondkenmerken, eerder meldgedrag

Er zijn geen verschillen tussen respondenten met een verschillende achtergrond (leeftijd, opleiding, drugsgebruik, geslacht) in de ontwikkeling van de inschatting van meldingsbereidheid. Het is mogelijk dat dit komt door kleine aantallen respondenten en/of door homogeniteit van de respondenten in de pilot. Wanneer we data van verschillende pilots tegelijkertijd in beschouwing gaan nemen, komen er mogelijk wel relevante verschillen naar voren.

Wat we op dit moment wel al zien, is dat respondenten die eerder geen criminaliteit gemeld hebben een meer positieve ontwikkeling doormaken aangaande de inschatting van meldingsbereidheid na het bijwonen van de sessie ‘XTC, daar zit een luchtje aan’ dan respondenten die eerder al wel gemeld hebben. Bij de niet-melders blijkt – niet geheel verrassend²⁶ – meer winst te behalen in meldingsbereidheid.

²⁶ Zij hebben immers meer potentie tot groei.

6 Lessen over belangrijke randvoorwaarden

In dit hoofdstuk bespreken we lessen uit de tweede pilot aangaande belangrijke randvoorwaarden voor een succesvolle interventie ter verhoging van de meldingsbereidheid. We gaan in op wat er goed werkte (6.1), wat aandachtspunten zijn (6.2) en destilleren in paragraaf 6.3 een antwoord op de laatste onderzoeksvraag: ‘Welke randvoorwaarden blijken uit het onderzoek van belang voor het succesvol inzetten van de interventie?’.

6.1 Wat werkt er goed?

Uit de observatieverslagen van de sessies ‘XTC daar zit een luchtje aan’ komt naar voren dat zowel de vragen uit de Mentimeter als het laten ruiken aan het Xtacy-parfum goede manieren zijn om in gesprek met burgers te komen. De deelnemers aan de sessies deden veelal enthousiast mee aan het beantwoorden van de vragen die in de Mentimeter gesteld werden en praatten daar vervolgens uitgebreid over door met elkaar en met de interventiebegeleiders. En ook het ruiken aan de Xtacy-geur leverde veel nieuwe kennis en gesprekken op over de geur van XTC en andere drugs.²⁷

De inhoud van de sessie ‘XTC daar zit een luchtje aan’ bleek hiernaast goed afgestemd op de deelnemers aan de sessie. Het eerdere

onderzoek (Broekhuizen e.a. 2018) toonde namelijk aan dat bij de zogenaamde ‘melders’ (een groep waarvan verwacht kan worden dat deze ruimschoots aanwezig zijn onder de vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht) met name meer inzicht over signalen van ondermijnende criminaliteit van belang is. Eerder (in 2.1.2) zagen we dat dit één van de mechanismen is waar deze interventie zich expliciet op richt én dat deelnemers aan deze interventie inderdaad vaak melders zijn (zie 3.2). De bevindingen uit de enquête laten dan ook zien dat hierin (relatief veel) vooruitgang is geboekt: 92% van de deelnemers aan de sessie ‘XTC, daar zit een luchtje aan’ stelt door de sessie beter te weten hoe drugscriminaliteit te herkennen is, wat hiervan signalen zijn.²⁸

6.2 Wat zijn aandachtspunten?

De tijd voor de sessie ‘XTC daar zit een luchtje aan’ was beperkt tijdens de Veiligheidsdag Woensdrecht, namelijk 20 minuten, waarvan bijna de helft voor de uitvoer van het onderzoek (de afname van de enquête) gereserveerd was. Het was hierdoor niet mogelijk om aan alle mechanismen die van belang zijn voor het melden van criminaliteit aandacht te besteden.

Het gebruik van de online Mentimeter was – zeker voor de wat oudere deelnemers – wat te ingewikkeld en daarmee ook te tijdrovend. Het is van belang in de toekomst goed inzicht te hebben in de achtergrondkenmerken van de deelnemers en de interventiemethodiek daar goed op af te stemmen.

Een laatste aandachtspunt betreft dat de antwoorden die deelnemers tijdens de sessies in de Mentimeter gaven bleven staan in de presentatie van bevindingen. Dus de deelnemers van de tweede en derde sessie konden zien wat er door de voorgaande deelnemers al was ingevuld. Hierdoor konden deelnemers niet meer onbevooroordeeld een antwoord op de gestelde vragen geven. Het is aan te raden – mits de Mentimeter ooit weer in meerdere achtereenvolgende sessies ingezet wordt – de antwoorden tussentijds op te slaan en vervolgens te wissen.

²⁷ Zie ook paragraaf 3.3 over de inhoud van enkele van deze gesprekken.

²⁸ Goed om op te merken, is dat hoewel niet alle mechanismen die een rol spelen in meldingsbereidheid even sterk belicht zijn in de interventie, wel op al deze mechanismen een positieve ontwikkeling is waargenomen. Wel is de ontwikkeling soms iets minder sterk, zoals bij het vertrouwen in de rol van de overheid (zie 4.4).

6.3 Randvoorwaarden

Uit deze tweede evaluatie kwamen verschillende randvoorwaarden naar voren voor het inzetten van interventies ter verhoging van de meldingsbereidheid:

Een goede match tussen de inhoud en methodiek van de interventie en de doelgroep.

Voldoende tijd voor het adresseren van de mechanismen die van belang zijn voor het verhogen van de meldingsbereidheid.

Een onbevooroordeelde doorloop van de interventie.

7 Conclusie

Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland wil de meldingsbereidheid van ondermijnende criminaliteit vergroten. Om meer inzicht te krijgen in de mate van meldingsbereidheid en in meldmotieven liet Taskforce-RIEC in 2018 een pilotonderzoek in drie buurten uitvoeren. De bevindingen uit dit verkennende onderzoek (Broekhuizen e.a. 2018)²⁹ worden in 2019 en 2020 ingezet in zes praktijkgerichte pilots die tot doel hebben de meldingsbereidheid van ondermijning te vergroten. Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies is gevraagd deze pilots te evalueren en heeft hierbij Mehlbaum Onderzoek en Talentenlab betrokken. Het huidige rapport betreft de evaluatie van de tweede pilot: de sessie ‘XTC daar zit een luchtje aan’ voor vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht. In dit afsluitende hoofdstuk vatten we de bevindingen van de evaluatie van deze tweede pilot aan de hand van de geformuleerde onderzoeksvragen concluderend samen.

7.1 Doel interventie

Met de sessie ‘XTC daar zit een luchtje aan’ wil de gemeente Woensdrecht zorgen dat haar vrijwilligers meer kennis krijgen over signalen van drugscriminaliteit (specifiek de geur van XTC), zich meer bewust worden van de ernst van de drugscriminaliteit en (hierdoor) meer

bereid zijn tot het melden hiervan. Ook richt de sessie zich op kennis over meldmogelijkheden van (ondermijnende) criminaliteit. De doelgroep betreft de vrijwilligers van de gemeente Woensdrecht.

7.2 Bereik interventie

De onderzoeksgroep bestaat uit alle 64 deelnemers van de sessie ‘XTC, daar zit een luchtje aan’. De leeftijd van de deelnemers ligt tussen de 31 en 78 jaar, het opleidingsniveau was divers en 61% is man. Vrijwel alle deelnemers hebben een Nederlandse herkomst en één respondent heeft in het afgelopen jaar drugs gebruikt. In vergelijking tot de populatie van Woensdrecht betreft de onderzoeksgroep relatief veel oude burgers, mannen, mensen met een autochtoon Nederlandse achtergrond en een hoog opleidingsniveau en relatief weinig drugsgebruikers.

We hebben in Woensdrecht te maken met wat we in het voorafgaande onderzoek de zogenaamde ‘melders’ noemden. Van de aan de sessie deelnemende vrijwilligers heeft namelijk 52% ooit al eens melding gemaakt van criminaliteit (en 41% van ondermijnende criminaliteit). Van de respondenten die geen criminaliteit hebben gemeld, geeft het merendeel aan dat dit komt doordat ze geen criminaliteit gezien hebben.

Tot slot blijken de deelnemers aan de sessie al redelijk op de hoogte van wat ondermijnende criminaliteit is en weten veel van hen hoe hennep ruikt. Ze weten daarentegen niet goed wat de grootte van de omzet is die in de synthetische drugs rondgaat (en soms ook niet wat voor type drugs dit is) en men weet veelal niet hoe een XTC-lab ruikt.

7.3 Ontwikkeling mechanismen

In het eerdere onderzoek onderscheidden we verschillende factoren die van invloed zijn op de meldingsbereidheid van burgers. In dit onderzoek gingen we na in hoeverre het bijwonen van

de sessie ‘XTC, daar zit een luchtje aan’ heeft bijgedragen aan een ontwikkeling van deze factoren.

²⁹ Zie: https://www.bureaubroekhuizen.nl/wp-content/uploads/2019/04/Ondermijnende-criminaliteit-en-de-meldingsbereidheid-van-burgers_v2.pdf

De sterkste positieve ontwikkeling zagen we bij kennis over signalen van ondermijnende criminaliteit: vrijwel alle respondenten weten na deelname aan de Xtacy-sessie beter hoe ze drugscriminaliteit kunnen herkennen en signaleren. Ook het bewustzijn van de ernst van de problematiek is bij het merendeel van de respondenten toegenomen. Zo vinden ze meer dat drugscriminaliteit echt een probleem is. Zoals eerder gesteld, richtte de interventie zich ook met name op kennis van signalen en de ernst van de problematiek. Deze doelen blijken dus goed te zijn bereikt. In een iets mindere mate

(maar nog steeds wel bij veel respondenten) is er meer kennis over (anoniem) melden. Tot slot is bij een redelijk deel van de respondenten meer vertrouwen gekomen over de rol van de overheid bij het tegengaan van drugscriminaliteit. Hoewel ook hier de bevindingen positief zijn, is de ontwikkeling van dit mechanisme wel wat kleiner dan bij de andere – hiervoor besproken – mechanismen. Het is goed om op te merken dat ook op mechanismen waar de focus van de interventie niet ligt toch positieve ontwikkelingen worden bereikt.

7.4 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid

Het onderzoek laat een licht positieve ontwikkeling zien van de inschatting van meldingsbereidheid. De ontwikkeling is relatief het grootst bij ondermijnende criminaliteit waar de meldingsbereidheid voor de sessie relatief iets lager was, namelijk bij illegale prostitutie (van 76% naar 87% waarschijnlijk/zeker melden). De mogelijkheid voor een verbetering van de inschatting van meldingsbereidheid is voor bijvoorbeeld het dumpen van drugsafval maar beperkt (van 95% naar 98%). Inzoomende

op kleinere ontwikkelingen in de inschatting van meldingsbereidheid (bijvoorbeeld van 'waarschijnlijk wel' naar 'zeker wel' melden) zien we bij tussen de 11% van de respondenten (drugsafval, hennepsteelt) en 18% van de respondenten (maken drugsafval) een positief effect van deelname aan de sessie. De ontwikkeling van de ingeschatte meldingsbereidheid blijft echter redelijk klein, omdat deze voor deze sessie al heel hoog lag.

7.5 Randvoorwaarden

Uit deze tweede evaluatie kwamen drie randvoorwaarden naar voren voor het inzetten van interventies ter verhoging van de meldingsbereidheid. Ten eerste dat er een goede match is tussen de inhoud en methodiek van de interventie en de doelgroep. Ten tweede dat er voldoende tijd is om aandacht te besteden

aan alle relevante mechanismen in het verhogen van meldingsbereidheid. Ten derde dat elke groep met een zogenaamde 'schone lei', onbevooroordeeld door wat in eerdere sessies heeft plaatsgevonden, aan een sessie kan starten.

7.6 Tot slot

Met de sessie 'XTC, daar zit een luchtje aan' heeft de gemeente Woensdrecht haar vrijwilligers – zoals beoogd – meer kennis bezorgd over signalen van ondermijnende drugscriminaliteit en meer bewustzijn van de ernst van deze problematiek. Bijvangst is dat een deel van de deelnemers ook meer kennis heeft opgedaan over (anoniem) melden en meer vertrouwen hebben gekregen in de rol van de overheid

in het tegengaan van drugscriminaliteit. Hoewel de mechanismen een sterke positieve ontwikkeling laten zien, is de inschatting van meldingsbereidheid maar beperkt verbeterd door deelname aan de sessie. Dit komt met name door de hoge mate van meldingsbereidheid van de vrijwilligers reeds voor deelname aan de sessie.

²⁹ Zie: https://www.bureaubroekhuizen.nl/wp-content/uploads/2019/04/Ondermijnende-criminaliteit-en-de-meldingsbereidheid-van-burgers_v2.pdf

Bijlage 1

Achterliggende cijfermatige tabel

	Hennepsteelt		Maken harddrugs		Verkopen harddrugs		Illegale prostitutie		Dumpen drugsafval	
	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na	Voor	Na
Zeker niet	2	2	4	2	2	2	6	2	2	0
Waarschijnlijk niet	11	5	7	2	13	5	19	11	4	2
Waarschijnlijk wel	23	23	20	16	14	21	28	32	19	17
Zeker wel	65	70	69	81	71	72	47	55	75	81

Figuur 1 Ontwikkeling inschatting meldingsbereidheid (N=58)

Colofon

Opdrachtgever

Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland

Auteurs

Jolijn Broekhuizen, Shanna Mehlbaum,
Anne Wester

Opmaak

Linnox

Uitgave

Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies
Rogaarplein 9
3815MD Amerfoort
info@bureaubroekhuizen.nl

ISBN

9789083048215

De publicatie kan gedownload worden via
onze website: www.bureaubroekhuizen.nl

Het auteursrecht van deze publicatie berust
bij Bureau Broekhuizen. Gedeeltelijke
overname van teksten is toegestaan, mits
daarbij de bron wordt vermeld.

© Bureau Broekhuizen, Amersfoort 2019

bureaubroekhuizen

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Bureau Broekhuizen. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

© Bureau Broekhuizen www.bureaubroekhuizen.nl, Amersfoort 2019